

DESPRE MARILE PROIECTE ALE ETNOGRAFIEI POSTBELICE ÎN CORESPONDENȚA DINTRE ROMULUS VUIA ȘI ION MUȘLEA*

Cosmina TIMOCE-MOCANU**

Făcând, în textul memorialistic *Din activitatea mea de folclorist. Contribuții la cunoașterea mișcării folclorice românești între anii 1925-1965*, un bilanț al relațiilor profesionale pe care le-a cultivat de-a lungul carierei sale, Ion Mușlea nota următoarele: „După mutarea lui Vuia la București, începând de prin anul 1955, a început să-mi scrie din ce în ce mai des. De câte ori mă duceam în capitală, îl vizitam regulat. Scrisorile și convorbirile noastre aveau ca subiect viitorul și organizarea cercetărilor etnografiei și folclorului românesc, de a căror soartă era în permanență preocupat, aproape obsedat. Se frământa foarte mult și pentru întocmirea unui tratat de etnografie și folclor, pentru care repartizase diferiților cercetători titlurile capitolelor respective”¹.

Paragraful citat este revelator pentru natura epistolarului pe care, însoțit de câteva comentarii introductive, îl restituim în paginile următoare, așa cum l-am putut reconstitui din fondurile documentare ale Institutului „Arhiva de Folclor a Academiei Române”. Mai exact, este vorba despre douăsprezece scrisori care, în intervalul 2 decembrie 1955-28 ianuarie 1963, au circulat între cei doi corespondenți. Lui Mușlea îi sunt destinate unsprezece dintre acestea, între care se numără și o carte poștală pe care Romulus Vuia i-a expediat-o de la Pécs, la 26 iulie 1956, semnând-o alături de etnograful Gunda Béla. De la Mușlea ni s-a păstrat, în Mapa 1651 a

* Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului IAFAR I.1.2: „Ion Mușlea. Schimburi epistolare cu folcloriștii și documentele construcției instituționale a Arhivei de Folclor a Academiei Române”, aprobat de Academia Română pentru anul 2018.

** Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române”, Cluj-Napoca – România.

¹ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist. Contribuții la cunoașterea mișcării folclorice românești între anii 1925-1965”, în vol. *Arhiva de Folclor a Academiei Române*. Studii, memorii ale întemeierii, rapoarte de activitate, chestionare 1930-1948. Ediție critică, note, cronologie, comentarii și bibliografie de Ion Cuceu și Maria Cuceu. Prefață de Ion Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2005, p. 196.

Fondului de manuscrise al Institutului clujean, doar ciorna unei scrisori formulată ca răspuns la o adresă oficială a Subsecției de Științe Istorice din cadrul Academiei R.P.R., prin care i se adresa invitația de a figura ca membru al Comitetului de redacție al revistei „Etnografia”².

Fragmentară și aproape monologică, corespondența îi dezvăluie cititorului mai degrabă aspecte ce țin de traiectul academic, concepția științifică, proiectele de cercetare, dar și trăsăturile intelectual-umane ale lui Romulus Vuia. În schimb, prezența lui Ion Mușlea rămâne una discretă, iar, în momentul de față, contribuțiile sale la acest dialog epistolar pot fi doar deduse din conținutul scrisorilor-replică ale lui Vuia, approximate din adnotările și comentariile punctuale pe care folcloristul clujean le-a făcut pe marginea rândurilor primite de la București sau recuperate din paginile autobiografiei din 1965, cu nuanțele de reflexivitate adăugate de distanțarea temporală față de evenimentele și persoanele evocate.

Așa cum rezultă din textul memorialistic semnat de Ion Mușlea, cea mai efervescentă perioadă de colaborare profesională între cei doi corespondenți a debutat în primăvara anului 1926, când, proaspăt întors de la École Roumaine en France de la Fontenay-aux-Roses, acesta a acceptat oferta directorului Vuia de a lucra cu jumătate de normă ca șef de lucrări la Muzeul Etnografic al Ardealului, și s-a încheiat la începutul anului 1929, prin demisia folcloristului, reluându-se, cu o intensitate scăzută, „în refugiul de la Sibiu și după întoarcerea la Cluj”³, și continuând, după mutarea etnografului la București, în forma pe care ne-o face vizibilă corespondența.

Argumentele pe care Ion Mușlea le va aduce pentru a-și justifica demisia – nevoia „absolută de înființare a unei arhive folclorice așa cum o vedeam eu” și „interdicția directorului ca personalul să publice lucrări în alte buletine decât acel al Muzeului (care însă nu apăruse)”⁴ – sunt un indicator al tensiunilor pe care le acumulase relația profesională dintre cei doi, fără ca destăinuirea acestora să pună între paranteze aspectele pozitive ale colaborării. Nu numai că „preocupările [sale] folclorice au fost în parte satisfăcute”⁵

² Cf. Adresa către Prezidiul Academiei R.P.R. nr. 75/21.11.1958, semnată de Acad. prof. P. Constantinescu-Iași și păstrată în Mapa 1651 a Fondului de manuscrise al Institutului „Arhiva de Folclor a Academiei Române” (IAFAR).

³ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 196.

⁴ *Ibidem*, p. 155.

⁵ *Ibidem*, p. 148.

prin oferta angajării făcută de Romulus Vuia, dar activitățile cu care directorul îl însărcinase în cadrul Muzeului Etnografic al Ardealului⁶ i-au permis, mai întâi, să-și configureze una dintre problematicile de cercetare care-l va preocupa tot restul vieții, aceea a picturii pe sticlă și xilografurilor țaranilor români din Ardeal: „Prof. Vuia hotărându-se tocmai atunci [în primăvara anului 1928 – n.n., C.T.-M.] să nu mai participe la întâiul congres de artă populară ce urma să se țină la Praga, în octombrie 1928, mi-a propus mie să reprezint Muzeul. Am primit bucuross și, din capul locului, mi-am fixat ca subiect al comunicării: *Icoanele pe sticlă la românii din Ardeal*”⁷.

În al doilea rând, datorită faptului că, „în iernile anilor 1926-1928, Muzeul trimisese directorilor școlilor primare două chestionare privind *Obiceirile de Crăciun și Anul Nou*, precum și unul special, privind «turca» sau «capra», de care profesorul Vuia se interesa în chip deosebit, pentru cercetările sale personale”⁸, Ion Mușlea are ocazia să experimenteze avantajele și neajunsurile utilizării acestor instrumente de investigare a aspectelor de cultură rurală, dar și să formuleze și să popularizeze în rândul învățătorilor⁹ propria sa viziune teoretică și metodologică asupra cercetării folclorului prin tehnica anchetei indirecte.

În al treilea rând, ca responsabil al colecției de manuscrise cu răspunsuri la chestionarele Muzeului Etnografic al Ardealului, dar mai ales ca beneficiar, în vara anului 1928, al unei excursii de studii la arhivele și muzeele etnografice din Germania și Țările Scandinave, lui Mușlea i s-a conturat tot mai clar proiectul unei construcții instituționale moderne dedicate studierii folclorului, „bine organizată și dotată cu funcționari și publicație proprie”¹⁰.

Cum ideea nu găsea „înțelegere deplină” din partea directorului Vuia și cum bugetul necesar unei asemenea acțiuni nu a putut fi obținut, fiindcă „banii erau toți înghițiți de Muzeul propriu-zis”¹¹, Mușlea a

⁶ *Ibidem*, p. 150: „Activitatea mea la Muzeul Etnografic s-a desfășurat pe trei planuri. M-am ocupat în primul rând de muzeologia propriu-zisă, în al doilea rând, de bibliografia etnografică și folclorică – despoieri de reviste în vederea unei bibliografii generale –, iar în al treilea, de arhiva folclorică”.

⁷ *Ibidem*, p. 151.

⁸ *Ibidem*, p. 152.

⁹ Spre exemplu, prin intermediul conferinței susținute la Cercul cultural al învățătorilor clujeni, în 10 martie 1928, al cărei conținut a fost revizuit și publicat sub titlul *Învățătorii și folclorul*, în „Învățătorul”, Cluj, an. IX (1928), nr. 3-4, p. 30-36 și nr. 5, p. 14-20.

¹⁰ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 154.

¹¹ *Ibidem*.

renunțat la ideea înființării unei arhive de folclor pe lângă Muzeul Etnografic al Ardealului, cu toate că nu ignora beneficiile unei asemenea relații instituționale¹²; așa se face că în 1930, în cel de-al doilea *Memoriu adresat Academiei Române* prin intermediul profesorului Sextil Pușcariu, folcloristul clujean a pledat convingător pentru tutela Muzeului Limbii Române.

Analizând contextual opțiunea lui Ion Mușlea, nu considerăm că aceasta ar fi fost determinată de faptul că „Romulus Vuia nu a avut niciodată nici prestigiul științific și nici autoritatea profesională și de conducător de institut a lui Sextil Pușcariu”¹³ ori de „rivalitatea și incompatibilitățile dintre cele două personalități”¹⁴, ci mai ales de concepția teoretico-metodologică diferită asupra cercetării și instituționalizării culturii tradiționale în spațiul românesc, datorată formației științifice a fiecăruia.

Personalități cu vocație de ctitori, unul întemeietor al Muzeului Etnografic al Ardealului, celălalt al Arhivei de Folclor a Academiei Române, Romulus Vuia și Ion Mușlea s-au întâlnit în eforturile lor de autonomizare a disciplinelor pe care le serveau, de precizare a obiectului și metodelor acestora. În lecția de deschidere a cursului de *Introducere în etnografie și folclor*, susținută la Universitatea din Cluj

¹² Acestea sunt formulate în „Memoriu adresat Academiei Române (1929)”, în vol. *Arhiva de Folclor...*, p. 116-117: „Cel mai potrivit institut pentru instalarea arhivei credem că este Muzeul Etnografic din Cluj, el fiind singurul muzeu de specialitate al țării la nivel apusean. Dar mai e un lucru care pledează pentru alegerea lui ca local al arhivei folclorului românesc, Muzeul din Cluj s-a manifestat încă de câțiva ani pe terenul culegerii organizate a materialului folcloric. Prin mii de chestionare trimise învățătorilor și intelectualilor de la țară, în 1926 și 1927, el a reușit să adune un număr de peste 300 de caiete cuprinzând un prețios material asupra obiceiurilor de la Crăciun și Anul Nou. Un număr de corespondenți s-au arătat înțelegători sau chiar entuziaști pentru chestiunea ce ne preocupă și ei ar putea fi utilizați oricând la culegeri sistematice. Încredințat cu organizarea acestei mici arhive, subsemnatul am inventariat și catalogat caietele intrate, care se păstrează în cartoane speciale. În 1928, din cauza lipsei de fonduri nu s-au mai putut trimite chestionare, totuși materiale au mai intrat. Acest început promițător n-ar trebui neglijat. [...] Amintim că Muzeul, care adăpostește în edificiul său și Seminarul de Etnografie și Folclor al Universității, dispune și de o mică bibliotecă de specialitate, care ar putea fi la îndemâna arhivei și cercetătorilor”.

¹³ Ion Cuceu, „Structuri instituționale ale Școlii etnologice clujene”, în vol. *Antropologie și studii culturale*. Perspective actuale. Editori: Alina Branda, Ion Cuceu, Cosmina Timoce-Mocanu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2012, p. 472.

¹⁴ *Ibidem*, p. 473.

la 9 noiembrie 1926, pe care o va publica ulterior¹⁵, Romulus Vuia acordă etnografiei statutul de „știință despre grupările etnice, cercetând îndeosebi nota specifică și comună din viața și cultura fiecărei grupări”¹⁶, menită să abordeze unitar și holistic cultura tradițională: „Nu putem face distincție între etnografie, care se ocupă numai cu civilizația materială, și folclor, care, la rândul său, se ocupă numai cu cultura spirituală, pentru motivul că între aceste două ramuri este o strânsă legătură internă organică, fenomenele din ambele părți apar în realitate strâns legate și sunt aproape inseparabile. În legătură cu rituri, vrăji etc. se întrebuintează foarte des obiecte, iar uzul obiectelor este foarte des în legătură cu anumite rituri, credințe și chiar texte. Atât civilizația materială, cât și cea spirituală sunt părți componente ale unui întreg bine definit: civilizația rurală. E, deci, natural, ca o singură știință să se ocupe cu această civilizație”¹⁷.

Este o concepție științifică pe care se va clădi întreaga operă muzeologică și etnografică a profesorului Vuia, inclusiv proiectul tratatului, în șase volume, *Cultura noastră populară*, gândit ca o „enciclopedie etnografică și folclorică a poporului nostru”¹⁸, concepție pe care și-o va reafirma, ori de câte ori va avea ocazia, inclusiv în genul epistolar. Spre exemplu, într-o scrisoare pe care i-o adresează lui Mușlea la 23 ianuarie 1956, Romulus Vuia precizează că „folclorul e o știință parțială a etnografiei”¹⁹, opinie pe care, un an mai târziu, i-o va explicita savantului Petru Caraman în felul următor: „Eu înțeleg sub etnografie știința care se ocupă cu studiul unui popor, atât din punct de vedere al culturii materiale, cât și spirituale, ultima cunoscută la noi sub numirea de folclor. Pentru mine, știința noastră este unică și indivizibilă, problemele ei trebuie studiate unitar și organic din ambele puncte de vedere”²⁰.

Pentru Ion Mușlea, investigarea culturii tradiționale cădea în sarcina folclorului, disciplină căreia îi proclama autonomia în raport

¹⁵ Romulus Vuia, *Etnografie, etnologie, folclor. Definiția și domeniul*, în „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, IV (1928-1929), p. 293-342.

¹⁶ *Ibidem*. Extras din „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, IV (1928-1929), Cluj, 1930, p. 32-33.

¹⁷ *Ibidem*, p. 33.

¹⁸ Scrisoare expediată de Romulus Vuia lui Ion Mușlea, la 9 decembrie 1956.

¹⁹ Idem, la 23 ianuarie 1956.

²⁰ Petru Caraman, *Correspondență*. Ediție îngrijită de Ion H. Ciubotaru și Remus Zăstroiu. Introducere și notă asupra ediției de Ion H. Ciubotaru, vol. II. *Scrisori primite*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, p. 759-760.

cu etnografia²¹ și cu filologia²² și al cărei obiect îl definea, în acord cu Școala britanică și cu cea filologică de la București, ca fiind exclusiv *cultura spirituală*, adică „tot ceea ce intră în cercul de cunoștințe al poporului, ceea ce alcătuiește comoara spirituală, cunoștințe moștenite, însă, și nu primite prin școală”²³, sau, preluând cuvintele lui Ion Aurel Candrea, drept „suma interpretărilor pe care le dă poporul fenomenelor naturii și, în genere, tuturor celor văzute, auzite sau simțite de dânsul, care frământă imaginația-i bogată, care se strecoară în sufletu-i simplist și pe care creieru-i naiv le înregistrează și răstălmăcește, exteriorizându-le prin grai și cântec, prin datini și obiceiuri”²⁴.

Potrivit contextului politico-ideologic și cultural al vremii, Mușlea sublinia importanța națională a folclorului – „el ducând la cunoașterea neamului”, a ceea ce „constituie adevărata civilizație caracteristică a neamului nostru” –, respectiv importanța sa științifică, stabilind „modul în care poporul respectiv prelucrează anumite concepții despre lume și viață” și contribuind „la lărgirea și adâncirea domeniului altor științe”²⁵.

²¹ Cf. Ion Mușlea, „Pentru crearea unei conferințe de folclor”, în vol. *Arhiva de Folclor...*, p. 133: „În ultimul timp, folclorul a fost trecut la etnografie, dar etnografia însăși, cu toată înrudirea ei, are un domeniu mult prea larg, pentru ca profesorul care predă să se poată specializa cu răgaz și temeinic în ramurile variate, cu legături extrem de depărtate ale folclorului. Prin chiar natura obiectelor de care se interesează, folcloristul trebuie să întrunească calități și o cultură specială, care diferă de acelea ale etnografului. Pe când celui din urmă i se cere mult simț pentru forme și culori, cunoașterea și prepararea lor, ba i se cere chiar să posede o anumită abilitate pentru a se putea călăuzi în detaliile tehnice ale diverselor obiecte din domeniul său – cultura materială a poporului – dimpotrivă, folcloristul are de lucru cu un domeniu cu totul diferit: lumea de gânduri a poporului, bazate pe concepțiile și reprezentările lui proprii, și poezia lui”.

²² Idem, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*, în „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, I (1932), p. 117: „Culegerile noastre de folclor au fost însoțite aproape întotdeauna, când le-au întreprins oameni de știință, de cercetări filologice. În calitate de disciplină mai veche și oarecum tutelară, filologiei i s-a dat în aceste lucrări locul de cinste, folclorul rămânând mereu pe al doilea plan. Într-adevăr de cele mai multe ori cercetarea nu s-a făcut pentru descoperirea și studierea diferitelor manifestații folklorice, ci mai mult pentru a avea material dialectologic, iar anumite ramuri, ca de pildă practicile magice și obiceiurile de tot felul, au rămas aproape consecvent nereprezentate în aceste lucrări”.

²³ Idem, „Învățătorii și folclorul”, în vol. *Arhiva de Folclor...*, p. 94.

²⁴ Idem, „Culegeți folclor!”, în același volum, p. 129.

²⁵ *Ibidem*.

Orientările celor două personalități sunt convergente în ceea ce privește stabilirea metodei proprii disciplinelor pe care le-au definit, anume aceea centrată asupra cercetărilor de teren, care, plasate sub semnul urgenței, se cereau făcute cu tehnici și finalități clar definite, de către specialiști. Astfel, convins că „acest material etnografic, sub influența civilizației uniformizatoare a orașelor, este sortit pieirii” și că, „prin dispariția sa, vom pierde cele mai prețioase mărturii ale civilizației noastre autohtone”²⁶, Romulus Vuia susținea necesitatea unor „cercetări sistematice, utilizând cele mai riguroase metode”²⁷, realizate de profesioniști, care să exploreze „pe rând și temeinic unități geografice și etnografice bine definite”²⁸. În viziunea sa, acest tip de imersiune de durată oferea avantajul unei cunoașteri aprofundate a populației și obiectelor din acea regiune, dar și dezavantajul că „celelalte regiuni rămân cu totul necercetate, intervenind astfel posibilitatea dispariției multor obiecte importante”²⁹.

În perioada doctoratului și, mai apoi, ca director al Muzeului Etnografic al Ardealului, interesat de îmbogățirea colecțiilor acestuia, Vuia a făcut el însuși campanii de cercetare și achiziții în Pădureni și Țara Hațegului (1922), Banat (1923), Maramureș și Bazinul Beiușului (1925), Țara Bârsei (1931), Năsăud (1932), bazinul Mureșului (1939), dar și așa-numite „excursii de documentare” în zona Bistriței (1929), Mărginimea Sibiului (1931) și Oaș (1935)³⁰. De altfel, și Ion Mușlea și-l amintește pe profesorul Vuia ca pe un împătimit al terenului, care, în ciuda sănătății precare și a vârstei înaintate, „făcea călătorii de studii (în Ucraina, Ungaria, Bulgaria și Albania, în ultima țară s-a cățărât până la înălțimi de 2000 m, pentru a cerceta viața păstorilor aromâni)”³¹.

Mai mult, despre cât de mari și de intens trăite erau experiențele de acest tip pentru Romulus Vuia, care-și dorea ca inevitabilul sfârșit să-l găsească „pe teren, câmpul de luptă al omului de știință”³², aflăm dintr-o relatare extrem de emoționantă, făcută

²⁶ Romulus Vuia, *Muzeul Etnografic al Ardealului*, București, Fundația Culturală „Regele Mihai I”, 1928, p. 4.

²⁷ *Ibidem*, p. 6.

²⁸ *Ibidem*, p. 19.

²⁹ *Ibidem*, p. 20.

³⁰ Ioan Toșa, *Romulus Vuia. Patru decenii de cercetare în etnografia românească*, Cluj-Napoca, Editura Mediamira, 1999, p. 13.

³¹ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 196.

³² Petru Caraman, *Correspondență*, vol. II, p. 760.

într-o scrisoare adresată lui Petru Caraman, la 18 octombrie 1957: „Astă vară, la vârsta și cu boala mea, am stat luni de-a rândul în frig și ploii pe Parâng, Rătezat și Munții Vulcanului. Mi-am și primit răsplata, la o stână din Bula, Rătezat, am avut prilejul să asist la înmormântarea «Mamei Ploii» ca să înceteze ploile. Este obiceiul contrar «Caloianului», pe care îl îngroapă și apoi aruncă în fântâni, izvoare și ape, să vie ploile. Am și fotografiat acest obicei, necunoscut încă, și am și scris un mic studiu, cu gândul de a-l publica la Londra, în revista «Folk-Lore»³³.

Totodată, așa cum am menționat deja, Romulus Vuia a fost promotor al anchetelor prin corespondenți, pe care le-a inițiat în 1923, prin publicarea unui prim chestionar³⁴, urmat, în anii 1926-1934, de două chestionare tematice dedicate *Obiceiurilor de Crăciun și Anul Nou* și *Obiceiurilor de peste an*, precum și unul special, *Cerbul*, chestionare trimise sub egida Muzeului Etnografic al Ardealului, la care s-au primit 498 de răspunsuri din 385 din localități³⁵. Chiar dacă profesorul Vuia era nemulțumit de faptul că aceste acțiuni nu au sporit colecțiile de artefacte ale muzeului, totuși nu a trecut cu vederea beneficiile constituirii unei rețele de colaboratori interesați în colectarea de obiecte, care, „locuind în diferite regiuni, având contact direct cu populația de la țară și primind din timp în timp îndrumări de la Muzeu”³⁶, puteau fi utili activității de cercetare.

La rândul său, Ion Mușlea a inițiat și a coordonat o anchetă folclorică extensivă, elaborând chestionare și circulare pe problematici specifice pentru uzul intelectualilor satelor (învățători și învățătoare, elevi normaliști și preoți), considerați „cei mai indicați” pentru o astfel de acțiune, „în primul rând prin faptul că sunt cei mai aproape de popor și în contact zilnic cu el. În urma acestei legături de fiecare zi, țăranul are încredere în ei, își dezleagă limba în prezența lor și nu se închide ca în fața culegătorilor de la oraș, de pildă”³⁷. Dintre corespondenții Arhivei de

³³ *Ibidem*.

³⁴ Romulus Vuia, *Lista obiectelor cari trebuiesc colectate pentru Muzeul Etnografic*, în „Lamura”, nr. 1-2, 1923, p. 39-45.

³⁵ Cf. Delia Bratu, Ioan Toșa, *Arhiva etnografico-folclorică a Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Cluj-Napoca, 1974-1975, p. 33-70.

³⁶ Romulus Vuia, *Muzeul Etnografic al Ardealului*, p. 20.

³⁷ Ion Mușlea, „Apel către intelectualii satelor cu prilejul înființării Arhivei de Folklor a Academiei Române”, în vol. *Arhiva de Folclor...*, p. 126.

Folklor a Academiei Române, I. I. Alexandrescu, G. F. Ciaușanu, Pompei Hossu-Longin și Caius Pascu colaboraseră și la Muzeul Etnografic al Ardealului și, astfel, beneficiau de experiență în lucrul cu chestionarul, pe lângă faptul că Mușlea însuși a făcut eforturi să-i instruiască în practica cercetării folclorice printr-o serie de articole persuasive³⁸ și prin expedierea unor scrisori individuale³⁹.

În același timp, intersectându-se, ca viziune, cu Ovid Densusianu, George Vâlsan și Romulus Vuia, Mușlea încuraja, în cadrul instituției pe care o conducea, cercetările folclorice regionale realizate de specialiști. După o practică funcțională în Arhiva din Åbo – Finlanda⁴⁰, o serie de tineri stipendiați (licențiați sau profesori secundari) au fost ghidați să desfășoare anchete de teren de câte două-trei săptămâni, alcătuint, după modelul oferit de Mușlea însuși în lucrarea *Cercetări folclorice în Țara Oașului*, micromonografiile ale unor regiuni bine delimitate, care fie nu fuseseră studiate până atunci (Oaș, Valea Almăjului, Valea Gurghiului, Podișul Târnavelor și Munții Apuseni), fie erau zone marginase ale românității sau se aflau în afara granițelor țării (sudul Basarabiei, Transnistria, Valea Mlavei și a Timocului, Ugocea Românească).

Date fiind aceste puncte de convergență în concepțiile lor științifice și pasiunea lucidă pe care Romulus Vuia și Ion Mușlea o aveau pentru disciplinele pe care le serveau cu pricepere și devotament, este perfect explicabil faptul că, în pofida tensiunilor pe care le traversase în anii '30 ai veacului trecut, relația profesională dintre cei doi a fost, în intervalul acoperit de corespondența păstrată, una bazată pe respect reciproc, schimb de idei și de oportunități academice, atât de necesare într-un domeniu care, din punct de vedere instituțional, se găsea în plin proces de reorganizare.

După ce fusese „comprimat persoană” din funcția de director al Bibliotecii Universitare clujene și, în 1948, „epurat” din Academia Română, Ion Mușlea, bucurându-se de noua poziție pe care o ocupa în

³⁸ Idem, *Învățătorii și folclorul și Apel către intelectualii satelor cu prilejul înființării Arhivei de Folklor a Academiei Române*, în „Școala și Viața”, București, nr. 1 (1930), p. 588-591; Idem, *Culegeți folclorul!*, în „Satul și Școala”, Cluj, an. I (1931), nr. 1, p. 9-11.

³⁹ Detalii la Cosmina Timoce-Mocanu, „Șapte sute șaptezeci și cinci de autori în căutarea unui personaj: Arhiva de Folklor a Academiei Române”, în Ion Mușlea, *Schimburi epistolare cu respondenții la Chestionarele Arhivei de Folklor a Academiei Române*, vol. I. A-L. Ediție îngrijită, note și studiu introductiv de Cosmina Timoce-Mocanu. Prefață de Ion Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, p. 11-83.

⁴⁰ Cf. însemnările lui Mușlea privind cercetarea prin stipendiați desfășurată de Arhiva din Åbo, păstrate în Mapa 1662/5 din Fondul de Manuscrise al IAFAR.

ierarhia vremii academicianul Emil Petrovici, fostul stipendiat al Arhivei de Folklor, va reuși să păstreze la Cluj colecțiile Arhivei și să fie încadrat „colaborator științific” la Colectivul de Istorie Literară și Folklor, „numai cu leafa de cercetător”⁴¹, ceea ce, potrivit lui Vuia, era o „situație nedemnă”⁴² de o personalitate de calibrul folcloristului.

Cât despre Romulus Vuia, pensionat abuziv de la direcția Muzeului Etnografic al Ardealului și de la Catedra de Etnografie a Universității din Cluj în 1946, acesta și-a reluat activitatea ca cercetător principal (din 1955), apoi ca șef al Sectorului, respectiv Secției de Etnografie de pe lângă Institutul de Arheologie al Academiei R.P.R. (din 1957), apoi conducând un grup de cercetări etnografice la Institutul de Istoria Artelor și, în fine, Secția de etnografie a Institutului de Etnografie și Folclor⁴³. Înființarea acestei din urmă structuri, anunțată de Vuia încă din 1956, s-a produs abia în 1963, în ultimul an al vieții acestuia, după cum aflăm din rândurile următoare: „În sfârșit, la multele mele stăruințe s-a înființat Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei R.P.R. Așteptăm să primim hârtiile respective ca să ne apucăm de lucru, în condiții, sper, mult mai favorabile pentru ambele discipline”⁴⁴.

Cum planul inițial al etnografului viza deschiderea unei filiale la Cluj, sub conducerea lui Ion Mușlea și avându-i ca membri pe Teodor Onișor și Nicolae Dunăre, și a altei filiale la Iași, sub conducerea lui Petru Caraman și avându-i drept membri pe Ion Chelcea și Ion Diaconu⁴⁵, propunerea aceasta este reluată pentru folcloristul clujean în scrisoarea din 28 ianuarie 1963: „Aș fi foarte recunoscător să primesc,

⁴¹ Scrisoare expediată de Romulus Vuia lui Ion Mușlea, la 4 martie 1956.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Date despre organizarea acestor structuri instituționale găsim informații într-o scrisoare expediată de Romulus Vuia lui Petru Caraman, la 30 noiembrie 1957, și publicată în Petru Caraman, *Correspondență*, vol. II, p. 762: „Prezidiul Academiei a transformat Sectorul de Etnografie, cu numai doi membri, în Secție etnografică, cu cinci membri. Număr extrem de redus față de pletora de la alte discipline, ca de pildă la Institutul de Arheologie, unde suntem ancorați provizoriu, sunt vreo 30-40 de cercetători. Ce bilanț trist! Pentru trecutul neamului se dă 30 de cercetători și pentru cunoașterea ființei «vii» a neamului numai 5 cercetători! Și ce jignitoare este această înfeodare a disciplinei noastre Arheologiei, să fim veșnic la remorca altor științe, până când? Ah! Dacă ai ști D-ta cât am luptat pentru a-i câștiga Etnografiei locul ce i se cuvine, câte înfrângeri și umilințe nu am îndurat și nu m-am lăsat intimidat de corifeii disciplinelor atotputernice la noi, care ei singuri cred că reprezintă știința în țară”.

⁴⁴ Scrisoare expediată de Romulus Vuia lui Ion Mușlea, la 28 ianuarie 1963.

⁴⁵ Idem, la 9 decembrie 1956. Cf. Petru Caraman, *Correspondență*, vol. II, p. 762-763.

în această privință, sugestii urgente de la D-ta. Mi se pare însă că D-ta ești la sectorul ce depinde de Institutul de Istorie Literară și Folclor al tov[arășului] acad[emician] Călinescu. În acest caz, ar fi greu să facem apel la concursul D-tale de a face parte din organizația ce ar depinde, în viitor, de noul Institut de Etnografie și Folclor din Cluj”⁴⁶.

Care era situația lui Ion Mușlea la acel moment? După ce, în octombrie 1962, Institutul de Folclor din București a trecut în subordinea Academiei, acesta a fost invitat să gireze conducerea Secției clujene, fără a avea numirea pe această poziție, ceea ce a generat tensiuni în colectivul de cercetători – care a integrat, în timp, și câțiva etnografi –, tensiuni accentuate treptat și atingând apogeul în anul 1965, pe fondul reorganizărilor academice la nivel central⁴⁷.

În acest context instituțional extrem de fluid, e planificată apariția unor lucrări de sinteză, precum deja amintita enciclopedie *Cultura noastră populară*, gândită de Romulus Vuia ca o replică românească, în șase volume⁴⁸, a lucrării *Magyar virág néprajza*⁴⁹. În tomul intitulat *Cultura spirituală*, coordonatorul proiectului își propusese să realizeze capitolele dedicate obiceiurilor agrare, vieții sociale și obiceiurilor juridice, dar și artefactelor din piatră, metal, lemn și os. Secțiunea obiceiurilor de peste an era solicitată de Gheorghe Vrabie și Romulus Vulcănescu, cea a cunoștințelor populare despre cer și stele de Gheorghe Pavelescu. George Breazul era invitat să trateze capitolul despre muzică și dansuri populare, în timp ce lui Ion Mușlea i-a fost propusă literatura populară. După ce folcloristul clujean îi face lui Vuia o serie de sugestii privind alți posibili colaboratori cu competențe în studierea diferitelor aspecte culturale vizate de enciclopedie⁵⁰, își anunță intenția de a aborda trei teme care-l preocupau în mod deosebit în acei ani: icoanele pe sticlă, teatrul popular și jocurile de copii.

Chiar dacă proiectul enciclopediei *Cultura noastră populară* nu a fost dus la bun sfârșit, Mușlea a tratat aceste teme în mai multe lucrări care au avut destine editoriale diferite. Spre exemplu, cu material

⁴⁶ Idem, la 28 ianuarie 1963.

⁴⁷ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 204.

⁴⁸ Cf. Planul lucrării, păstrat în Mapa 1651 a Fondului de manuscrise al IAFAR.

⁴⁹ Romulus Vuia se referă, cel mai probabil, la lucrarea colectivă *A magyarság néprajza*, vol. I-IV, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1933-1937.

⁵⁰ A se vedea, în acest sens, adnotările lui Ion Mușlea pe Planul lucrării *Cultura spirituală*, anexat scrisorii expediate de Romulus Vuia la 4 martie 1956.

transilvănean inedit, folcloristul a contribuit la capitolul dedicat *Teatrului popular în Tratatul de istoria literaturii române*, editat de Academia R.P.R.; dar această colaborare nu i-a lăsat amintiri dintre cele mai plăcute, întrucât paginile redactate „au fost modificate și reduse (din cauza spațiului mic acordat folclorului), iar în volumul apărut în 1964 textul a fost publicat cu grave greșeli de tipar”⁵¹.

Aceeași problematică a fost dezvoltată în studiul *Cântare și vers la Constantin. Sfârșitul lui Brâncoveanu în repertoriul dramatic al minerilor din nordul Transilvaniei*, apărut în volumul *Studii de istorie literară și folclor* (1964), respectiv în *Das Paradeisspiel bei den Rumänen*, redactat în vederea tipăririi în volumul festiv al Congresului Internațional de Folclor de la Sinaia (1959), dar care va vedea lumina tiparului abia după moartea autorului⁵². De o publicare postumă vor avea parte și studiul *Problema jocurilor noastre copilărești*⁵³, nedefinitivat de autor, dar și celebra *Icoane pe sticlă și xilogravurile țăranilor români*⁵⁴. Programată de Secția de Artă Plastică a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA) să apară în anul 1958, sub titlul *Arta țăranilor români din Transilvania. Icoane pe sticlă și xilogravuri*, monografia, deși machetată și corectată, nu a mai fost tipărită „din cauza implicațiilor religioase ale subiectului și reproducerilor”⁵⁵.

O soartă asemănătoare a împărțit și *Monografia Văii Bicazului*, a cărei elaborare cădea în sarcina unui Grup de cercetări complexe al Academiei Române, condus de profesorul Vuia și însărcinat cu studierea din perspectivă multidiscplinară a localităților ce urmau a fi dislocate cu prilejul construirii hidrocentralei de pe Valea Bistriței. La aceasta a fost invitat să participe, între alții, și Ion Mușlea, care, potrivit principiului că „cine colaborează la enciclopedie face aceleași capitole și la Bicaz, primind, prin contract, 1200 lei lunar”⁵⁶, ar fi urmat să se ocupe tot de secțiunile dedicate icoanelor pe sticlă,

⁵¹ Ion Mușlea, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 192.

⁵² Idem, „Das Paradeisspiel bei den Rumänen”, în vol. *Cercetări etnografice și de folclor*. Ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice de Ion Taloș, vol. II, București, Editura Minerva, 1972, p. 315-346.

⁵³ Idem, *Problema jocurilor noastre copilărești*, în același volum, p. 404-424.

⁵⁴ Idem, *Icoanele pe sticlă și xilogravurile țăranilor români din Transilvania*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995, 236 p. + 65 planșe color + 35 reproduceri alb-negru.

⁵⁵ Idem, „Din activitatea mea de folclorist...”, p. 191.

⁵⁶ Scrisoare expediată de Romulus Vuia lui Ion Mușlea, la 2 iulie 1956.

teatrului popular și jocurilor de copii, precum și de „*Obiceiuri de la naștere și copilul mic*, capitol în legătură cu jocurile de copii”⁵⁷, și, eventual, chiar să colaboreze cu Vuia în redactarea celui dedicat *Cunoștințelor tradiționale ale poporului*.

Folcloristul clujean nu pare a fi dat curs acestei solicitări, de vreme ce Romulus Vuia o va reînnoi, pe parcursul anilor 1956-1957, cu o insistență care dezvăluie implicarea sa profundă într-o cercetare ale cărei rezultate parțiale vor ajunge în circuitul academic abia prin publicarea volumului *Etnografia Văii Bistriței: zona Bicăz*⁵⁸, în 1973, adică la un deceniu după moartea principalului coordonator.

Pentru a crește vizibilitatea etnografiei între disciplinele umaniste și a consolida autonomia sa instituțională, mereu amenințată de multiplele reorganizări și restructurări, Romulus Vuia a considerat necesară înființarea unor publicații ale Secției de Etnografie a Academiei R.P.R.: una serială, care ar fi urmat să se numească „Studii și cercetări etnografice”, și alta periodică, „Etnografia”.

Expunându-și motivația pentru alegerea acestor titluri, dar și opiniile despre felul în care ar trebui să se structureze aceste publicații, Vuia și-a exprimat, într-o scrisoare adresată profesorului Caraman, la 30 noiembrie 1957, convingerea fermă că numai un asemenea tip de solidarizare ar îmbunătăți situația etnografiei, „care, deși ar trebui să fie, și la Academie, și la Universitate, între cele mai protejate, a rămas coada cozilor și astăzi”⁵⁹: „Dacă noi strângem rândurile și ne ajutăm reciproc și colaborăm cu toată râvna pentru ridicarea prestigiului acestei discipline, prin publicarea unor studii de o neîndoioasă valoare, vom câștiga bătălia, dar numai dacă lucrăm uniți”⁶⁰.

În baza acestei convingeri, a solicitat Academiei ca, pentru revista „Etnografia”, să aprobe un colectiv de redacție din care să facă parte, ca responsabil adjunct Ion Vlăduțiu, ca secretar de redacție Romulus Vulcănescu, iar ca membri: Florea Bobu Florescu, Gheorghe Focșa, Mihai Pop, Nicolae Dunăre, Cornel Irimie și Ion Mușlea⁶¹. Colaborarea celui din urmă la cele două periodice s-a

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Etnografia Văii Bistriței: zona Bicăz*. Comitetul de coordonare: Ștefan Milcu, C. S. Nicolăescu-Plopșor et alii. Comitetul de redacție: Romulus Vuia, Ion Vlăduțiu, Romulus Vulcănescu et alii, Piatra Neamț, 1973, 650 p. + ilustrații.

⁵⁹ Petru Caraman, *Corespondență*, vol. II, p. 766.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ V. *supra*, nota 2.

rezumat, așa cum rezultă din scrisorile păstrate, doar la redactarea, la cererea lui Romulus Vuia, a unui referat despre colecția *Poezii populare din Mărginime*, alcătuită în anii 1878-1880 de către Aureliu Millea⁶², și la intenția de a trimite spre publicare studiile *Gh. Pitiș, folclorist și etnograf al Șcheilor*, respectiv *Timotei Cipariu și literatura populară*.

Așadar, fără a impresiona cititorul prin dimensiunile sale și fără a reuși să refacă dialogul epistolar dintre Romulus Vuia și Ion Mușlea, corpusul de scrisori pe care-l restituim în paginile următoare este important în măsura în care face vizibilă etapa creionării proiectelor monumentale ale etnografiei postbelice, dar și strategiile pe care câțiva cercetători pasionați le-au adoptat în încercarea, adesea nereușită, de a le duce la bun sfârșit.

*

* *

În ceea ce privește editarea documentelor, am preferat dispunerea localității de expediție și a datei după uzanțele actuale ale stilului epistolar – în dreapta paginii, antepuse formulei de adresare. În situațiile în care data nu era precizată, am reconstituit-o pe baza conținutului, marcând-o între paranteze drepte. Aceleași semne grafice le-am folosit pentru a semnală întregirile de cuvinte, pe care le-am operat pentru a înlesni lectura, dar și pasajele ilizibile ori descifrările nesigure. Am păstrat sublinierile existente în original în corpul scrisorii, pe care le-am marcat prin linie, iar nu prin italicizare, așa cum se obișnuiește, tocmai pentru a rezerva acest ultim tip de marcaje exclusiv indicării titlurilor de lucrări și articole.

Adnotările pe care Ion Mușlea le-a făcut pe marginea anumitor pasaje din scrisorile primite de la Romulus Vuia au fost redată în note infrapaginale. Am adoptat normele ortografice actuale și am normalizat punctuația, mai ales prin adăugarea semnului virgulei, unde am considerat că acesta fluidizează lectura. Am păstrat majusculele cu care operau autorii în scrierea numelor de instituții și a pronumelor personale.

⁶² Aceasta va fi publicată în *Folclor din Transilvania*. Texte alese din colecții inedite. Ediție îngrijită de Ioan Șerb, cu un cuvânt înainte de Mihai Beniuc, vol. II, București, Editura pentru Literatură, 1962, p. 273-415.

Romulus Vuia către Ion Mușlea

1.

București, 2 dec[embrie]1955
Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
Rai[onul] 1 Mai

Scumpe tov[arășe] Mușlea,

Comisia Academiei pentru cercetarea originii poporului român m-a însărcinat să alcătuiesc un plan de cercetări din domeniul etnografiei, tratând subiecte ce pot contribui la lămurirea originii poporului român. Aceste cercetări pot fi elaborate pe un interval de cinci ani, până la 1960.

Întrucât aveți astfel de subiecte, vă rog să-mi comunicați urgent titlul lor și anul când ele pot fi terminate. Comisia e de părere căci capitolele cu privire la așezări, păstorit, agricultură și ceramică pot contribui mai mult. Pot fi alese și alte capitole sau subiecte ce pot aduce contribuție cu privire la originea și formarea poporului român. Subiectele alese rog să mi le comunicați cât mai urgent posibil.

Cu mulțumiri și cele mai alese sentimente,

Romulus Vuia

2.

București, 23 ian[uarie] 1956
 Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
 Rai[onul] 1 Mai

Scumpe D-le Mușlea,

De data aceasta, eu îți scriu cu întârziere, e adevărat intenționată, căci vroiam să întâlnesc anumite persoane⁶³ în legătură cu problemele ce ne interesează.

Te rog să-mi trimiți un scurt referat de o (1) pagină despre conținutul lucrării tale, ca să ne putem da seama dacă e sau nu în legătură cu originea poporului român. În folclorul nostru se găsesc multe elemente străvechi, care dovedesc vechimea lor și puterea de a le păstra a poporului român, dar nu ne dau deloc sau numai puțin lămuriri directe cu privire la originea lui. De astfel de „elemente străvechi” m-am izbit și eu când am scris despre originea și continuitatea poporului nostru⁶⁴; ele dovedesc vechimea civilizației noastre populare, dar, durere, prea puțin ne dau ceva serios în legătură cu originea lui. Să sperăm totuși că-n lucrarea d-tale propusă să găsim astfel de elemente.

Bineînțeles că folclorul e o știință parțială a etnografiei. La unele popoare, ele să și confundă, d[e] p[ildă] la germani. Eu am considerat întotdeauna ambele făcând parte din aceeași știință.

Nu vă pot da lămuriri precise cu privire la onorar. Știu însă că publicațiile Academiei se plătesc 300-500 lei de coală. Îndată ce am informații precise, vi le comunic.

În ce privește cheltuielile p[en]t[ru] eventuale deplasări, sper să putem face ceva. Eu am făcut propuneri în acest sens, în legătură cu lucrările celorlalți colaboratori.

⁶³ Ion Mușlea a subliniat cu creionul sintagma „anumite persoane”, notând deasupra formulei de adresare: „Moraru”.

⁶⁴ Romulus Vuia, „Etnographische Beweire für das Alter und die Kontinuität des Roumänischen Volker in Siebenbürgen”, în vol. *Siebenbürgen*, București, Institut für Rumänische Geschichte in Bukarest, 1943, p. 35-56. Cf. versiunea românească „Dovezi etnografice cu privire la vechimea și continuitatea românilor în Transilvania”, în vol. *Studii de etnografie și folclor*. Ediție îngrijită de Mihai Pop și Ioan Șerb. Prefață de Mihai Pop. Bibliografie comentată de Ioan Șerb, vol. I, București, Editura Minerva, 1975, p. 76-100.

Aș dori să aflu care e situația D-tale și cu ce V-aș putea ajuta, cât îmi permit mijloacele mele și în situația în care ne aflăm. Noi ne luptăm să creăm științei noastre o situație mai favorabilă și să o organizăm pe toată țara. Sper ca, în curând, să putem grupa la un loc pe toți aceia cari vor să lucreze în acest domeniu. În această privință, contăm și pe sprijinul D-tale.

Asemenea, aș dori să aflu unde este de prezent Arhiva de Folclor a Academiei? Dacă mai ai numere din „Anuarul” scos de D-ta, aș fi foarte recunoscător să le primesc, deoarece eu, acu câțiva ani, când am fost greu bolnav, mi-am dat biblioteca Muzeului din Cluj.

Mulțumesc p[en]t[ru] urările de noul an și Vă doresc și din partea mea cele mai bune urări.

Sperăm să scoatem la primăvară un periodic al Sectorului Etnografic al Academiei. Dacă ai un studiu mai mic (2-3 coale) gata și dacă mai avem loc, bucuros l-om publica, dacă nu, în numărul de la toamnă. Onorarul e cel arătat mai sus.

Cu cele mai alese sentimente,

R. Vuia

P.S. Lucrările p[en]t[ru] publicația Sectorului Etnografic trebuie trimise până cel mai târziu la 15 febr[uarie] a.c., bătute la mașină în 3 (trei) exemplare și fără corecturi în scris. E de dorit să se anexeze și 2-3 pag. rezumat francez.

3.

București, 4 martie 1956

Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7

Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Vă răspund și eu cu întârziere, deoarece am așteptat să se lămurească unele chestiuni. Răspund și eu pe rând:

Și eu sunt de părere, în privința lucrării *Elemente străvechi și preromâne în folclorul nostru*, să așteptăm până D-ta vei putea da un referat precis.

M-a surprins faptul că D-ta ești încadrat numai cu leafa de cercetător, când alții, începători, au leafă mai mare. Întrucât îmi va fi cu

putință, am să fac totul ce se poate ca să nu rămâneți în situația aceasta nedemnă p[en]t[ru] D-ta și activitatea D-tale. Dacă Academia va accepta propunerile mele cu privire la reorganizarea etnografiei și a folclorului, sper că se poate face ceva. Mai multe când vei veni D-ta la București, când te rog să-mi faci plăcerea să vii să mă vezi.

Pentru angajarea D-tale la o muncă în acord, cred că vom putea face ceva și iată ce:

a) voi face propuneri ca să iei parte și D-ta la lucrările monografiei Biczului⁶⁵, dacă ești de acord, și de aceea aștept în această privință răspunsul urgent al D-tale, deoarece împărțirea lucrărilor s-a făcut de vreo doi ani și sper ca, pentru anul acesta, să vă putem planifica. Aș dori să știm cam ce capitol de folclor ați dori să-l luați asupra D-voastră, bineînțeles întrucât nu e dat altuia. Sunt însă multe capitole la care nici nu s-a gândit nimeni. Sper ca mâne sau poimâne să-ți pot scrie din nou și mai lămurit în această privință, comunicându-vă ce capitole au rămas neocupate.

b) am intenția să propun Academiei publicarea unei lucrări mai mari, îmbrățișând toate capitolele etnografiei, inclusiv folclorul poporului român, vreo 4-6 volume mari, așa cum au publicat și ungurii, în 4 volume, *Magyar virág néprajza*; am și început să adun colaboratori, vom fi vreo 10-12 inși. Alăturat trimit capitolele de folclor și rog să-mi arătați cari capitole v-ar interesa? Bineînțeles că unele sunt cerute de mai mulți și, la urmă, vom face distribuția definitivă. Se poate să-i convoc pe colaboratori când vei fi și D-ta aicea ca să discutăm împreună.

Deoarece aș dori să-i dau dlui Bologa cap[itolul] *Medicina populară*, rog să-i comunicați aceasta, deoarece nu-i am adresa, și să-mi răspundă dacă primește.

Vă mulțumesc pentru promisiunea de a-mi da o colecție din „Anuarul Arhivei” și aș fi foarte recunoscător să le primesc. Eu pregătesc de mult timp un studiu mai vast despre: capra, turca, brezaia și aș dori să știu ce material aș putea găsi, în privința aceasta, în Arhiva D-tale. Sper ca, la primăvară, să pot veni la Cluj, când aș dori să cercetez Arhiva din acest punct de vedere.

Vă mulțumesc pentru lucrarea Gh. Pitiș, *folclorist și etnograf al Șcheilor*, ce ne-ați promis pentru publicația periodică a Academiei.

⁶⁵ Ion Mușlea a adnotat cu creionul acest paragraf: „ființe fantastice (demonice), jocuri de copii, teatru popular? Ce e de făcut? Cât pe teren? Ce remunerație?”

Pentru volumul de primăvară, avem toate manuscrisele gata.

Aștept răspunsul și venirea D-tale.

Cu deosebite salutări,

Romulus Vuia

Anexă: Planul lucrării *Cultura spirituală*⁶⁶

1) Credințe și superstiții:

a) vrăji, amulete, talismane;

b) ființe supreme închipuite: iele, solomonari, vârcolaci, strigoi etc. – Mușlea;

c) superstiții în legătură cu vieța omului și altele⁶⁷.

2) Obiceiuri, ceremonii, rituri:

a) obiceiuri de peste an; cerute de Gh. Vrabie și R. Vulcănescu;

b) obiceiuri în legătură cu vieța omului: naștere, nunta, înmormântarea⁶⁸;

c) obiceiuri și credințe în legătură cu casa și vieța casnică⁶⁹;

d) obiceiuri agrare; R. Vuia;

e) obiceiuri în legătură cu alte ocupațiuni.

3) Vieța socială și obiceiurile juridice. R. Vuia.

4) Cunoștințele poporului:

a) cunoștințe și credințe despre pământ, plante și animale;

b) cunoștințe și credințe despre cer și stele; cerute de Gh.

Pavelescu;

c) meteorologie populară;

d) medicină populară⁷⁰;

e) semne și măsuri.

5) Artă populară:

a) cusături și țesături;

b) lucrări în piatră, metal, lemn și os; R. Vuia;

⁶⁶ Adnotările lui Ion Mușlea: „Monografia *Etnografia și folclorul poporului român*. Argășitul, cojocăritul – Vulcănescu; Agricultură – Vuia; Pescuitul, vânătoarea – Vlăduț[iu]; Albinăritul – Chelcea, Onișor; Mori, piue – Chelcea; Focul, mijloace – Vlăduț[iu]; Hrană și băuturi – Chelcea; Așezări – Vuia; Îmbrăcăminte și podoabe – Flore; Mici industrii de țară – Flore; Olăria – Slătineanu”.

⁶⁷ Adnotarea lui Ion Mușlea: „Vuia?”

⁶⁸ Idem: „Pavelescu?”

⁶⁹ Idem: „Vuia?”

⁷⁰ Idem: „Docent Dr. Aurel Voina, str. Italiană 5, București”.

c) muzică și dansuri populare; G. Breazul;

d) teatrul popular⁷¹.

6) Jucării și jocuri pentru copii și adulți.

7) Literatura populară. I. Mușlea⁷².

N[otă]: Nu ați fi înclinat să luați: literatura populară?

4.

București, 2 iulie 1956

Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7

Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Scriu pe scurt și grăbit, deoarece, la orele 11, plec în o misiune etnografică la Budapesta.

Academia a aprobat tipărirea mării enciclopedii *Cultura noastră populară*, în VI volume. Asemenea, mi s-au aprobat și fondurile pentru *Monografia Bicăzului*. După înțelegerea noastră, cine colaborează la enciclopedie face aceleași capitole și la *Bicăz*, primind, prin contract, 1200 lei lunar. Prin urmare, deoarece eu plec, îndată ce primești rândurile mele, te rog să iei legătura cu tov[arășul] Ion Vlăduțiu/București, 30, str. Matei Milo 12, et. I, ap. 1, sau Ministerul Culturii, (Palatul) Casa Scânteii, nr. tel. 77977/, ca să vă înțelegeți cu privire la plecarea la Bicăz, unde puteți sta și 3 luni, cercetând și regiunile limitrofe.

După înțelegerea noastră, D-ta faci p[en]t[ru] enciclopedie: *Icoanele pe sticlă, Teatrul popular și Jocurile de copii*. Având în vedere ultimul capitol, eu te-aș ruga să primești să faci și capitolul: *Obiceiuri de la naștere și copilul mic*, capitol în legătură cu jocurile de copii. Acest capitol e liber.

V-am propus în colectivul de redactare a publicației Academiei p[en]t[ru] etnografie și folclor, ceea ce rog să acceptați.

Cu deosebite salutări,

Romulus Vuia

⁷¹ Idem: „Mușlea; e) icoane pe sticlă și xilografuri: Mușlea?”

⁷² Idem: „O. Bârlea; Caracostea; Caraman?; Diaconu?”

5.

[Pécs, 26 iulie 1956]

Salutări din o excursie de studii din Ungaria.

R. Vuia
Béla Gunda

Prof[esorului] Ion Mușlea, Biblioteca Universității, Cluj, România

6.

București, 9 dec[embrie] 1956
Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Am tot așteptat să vii a doua oară, cum mi-ai promis, dar văd că nu te mai aduc căile spre București.

O veste bună: Academia a hotărât înființarea „Institutului de Etnografie”, care, după toate probabilitățile, va lua ființă cu începere de la 1 apr[ilie] a.c. [după cum rezultă din conținut, e vorba de anul viitor]. În această privință, mi s-a cerut și planul de organizare. Deși lucrurile se vor afla, totuși te rog să nu spui nimănui nimic despre aceasta.

În planul nostru figurează două filiale: una la Cluj și a doua la Iași. Pentru filiala din Cluj, mă gândesc la D-ta să primești conducerea ei, având ca membri pe: T. Onișor și pe Dunăre. La Iași, vrem să-l câștigăm pe Caraman ca conducătorul filialei, membri: I. Chelcea și Diaconu.

Înființarea filialelor depinde de fonduri. Noi o să propunem ca ele să ia ființă încă la 1 aprilie 1957, deodată cu Institutul. De cumva ni se va spune să facem reduceri: la 1 apr[ilie] 1957, va lua ființă Institutul la București, și în anul viitor, 1958, filiala din Cluj, iar în celălalt an, 1959, cea de la Iași. Eu voi stărui ca ambele filiale să fie înființate la 1 aprilie 1957. Și așa am întârziat prea mult cu acțiunea de salvare și e timpul suprem să ne așternem pe lucru. O întrebare: ți-ar conveni D-tale mai bine să vii la București și să iei în primire sectorul culturii spirituale (folclorul)? Eu cred că e mai bine să

conduci filiala din Cluj independent. Aici e foarte greu să găsim locuință pentru D-ta, dacă nu e chiar imposibil. Aș dori să știu părerea D-tale în această privință.

De cumva cunoști persoane bine pregătite pentru orice ramură a etnografiei (folclorului), te rog să mi le recomanzi. Ne lipsesc îndeosebi cercetători pentru secția minoritară și a popoarelor sud-est europene (balcanice). Pe cine ne-ai putea recomanda dintre cercetătorii germani și maghiari? Aș fi recunoscător pentru orice sugestie în această privință și în genere venite din partea D-tale.

Cum de prezent se fixează programul cercetărilor pentru anul viitor la Bicaz, te întreb, din nou, dacă poți colabora cu noi și acolo? Eu m-aș bucura foarte mult, căci atunci am putea forma împreună un colectiv pentru capitolul: *Cunoștințele tradiționale ale poporului*, cu următoarele subîmpărțiri:

- a. cunoștințele poporului despre pământ și cer (R. Vuia);
- b. cunoștințele poporului despre plante și animale;
- c. meteorologie populară (R. Vuia);
- d. medicina populară;
- e. semne și măsuri.

Dintre acestea, eu am început să adun materialuri p[en]t[ru] cunoștințele despre pământ și cer, meteorologie populară, așa că celelalte sunt libere. Apoi, mai avem și capitolul jocuri de copii, pentru care mi-ai declarat că ai avea un deosebit interes. Se poate să-ți dăm ceva și din cap[itolul] obiceiurilor de peste an sau de la naștere, nuntă, înmormântare, dacă te interesează. Cu privire la acestea, săptămâna viitoare va veni la mine Bărbulescu, de la Institutul de Folclor, să vedem ce fac ei și ce ne rămâne nouă. Eu m-aș bucura mult să poți accepta colaborarea și în această direcție, mai ales că, dacă se face Institutul, vom publica cu siguranță lucrarea mare proiectată, *Cultura noastră populară*, în 6 volume, o adevărată enciclopedie etnografică și folclorică a poporului nostru. Dacă veniți la Bicaz, veți avea prilejul să culegeți materialuri din Moldova, nu numai pentru capitolele ce ați dori să faceți, dar și pentru enciclopedie, precum și altele ce vă interesează. Pentru cazul când puteți colabora și la *Bicaz*, rog să-mi trimiteți pe o listă separată (o coală de hârtie), în scris, următoarele propuneri:

1. Ce capitole doriți să faceți?
2. În care lună și cât timp doriți să lucrați pe teren?

3. De ce fonduri aveți nevoie pentru aceste cercetări: a. pentru plata diurnelor (aproximativ 1200 lei lunar); b. fond nescryptic pentru alte cheltuieli, deplasări, materiale etc., material fotografic etc. Dacă aveți nevoie de desenator etc.

Eu voi fi al Bicaz în sept[embrie]-oct[ombrie] 1957. Aceste propuneri rog să mi le trimiteți urgent.

În așteptarea răspunsului D-tale, rămân cu cele mai alese sentimente,

R. Vuia

7.

București, 30 sept[embrie] 1957
Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
Rai[onul] 1 Mai

Scumpe D-le Mușlea,

Fondurile p[er]m[isi]t[ru] cercetările monografice de la Bicaz ne-au fost acordate. Cum timpul este foarte înaintat, va trebui să pornim cât mai în grabă pe teren.

Cum D-ta mi-ai spus că ai accepta să faci capitolul *Jocuri de copii*, îmi permit de a Vă întreba din nou dacă puteți accepta această lucrare sau chiar alt capitol de folclor disponibil. Fonduri sunt destule.

Dacă accepti, te rog să-mi răspunzi cu cea mai mare urgență, deoarece eu, peste o săptămână, plec la Bicaz. Dacă ești angajat cu serviciul la o instituție, Academia va face intervenții pentru concediu. În cazul când accepti invitația noastră, te rog să-mi răspunzi la următoarele:

1. Ce capitol vrei să cercetezi?
2. Cât timp ai nevoie să termini cu acest capitol?
3. Când dorești și cât timp [ai] să lucrezi pe teren?
4. Când poți preda gata manuscrisul lucrării⁷³?

Regret că, în momentul actual, nu știu precis cât plătim pe lună, în orice caz minimul diurna de 31 lei pe zi (26+5 lei cazarea) și deplasările.

⁷³ Idem: „sticle!!”

D-ta mi-ai promis un studiu pentru publicația noastră „Studii și cercetări etnografice”⁷⁴. Dacă poți, te rog să-mi trimiți materialul (30-50 pag.), cel mai târziu până la sfârșitul lui noiembrie a.c. Dacă nu ai dactilografă la dispoziție și manuscrisul e citeț, îl putem bate noi la mașină în cele 4 exemplare obligatorii. Dacă-l dai D-ta să-l scrie la mașină, te rog să aibă la marginea din stânga 4 cm. margine, iar la dreapta, 1 cm.

Aștept, deci, răspunsul D-tale cu întoarcerea poștei și m-aș bucura mult dacă ai accepta colaborarea la *Bicaz*. Uitasem să-ți spun că, în afară de diurnă și deplasări, autorii mai primesc, după tipărirea monografiei, și aproximativ 1000 lei de coală de tipar.

Cu cele mai prietenești salutări,

Romulus Vuia

P.S. Am aflat precis cât se plătește colaboratorilor, așa cum am scris: diurna cuvenită 26+5 lei, total 31 lei pe zi.

8.

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE AL R.P. R. SECȚIA DE ETNOGRAFIE

Tov[arășului] Ion Mușlea, Cluj
București, 9.IV.1958

Academia U.R.S.S. din Moscova dorește să țină la București, în luna octombrie a.c., împreună cu etnograful român, un seminar de etnografie.

Binevoiți a cunoaște că V-am înscris pe lista participanților la acest seminar. Întrucât aveți în pregătire sau puteți pregăti, până la data de 1 octombrie a.c., un subiect din domeniul etnografiei românești, care credeți că ar putea interesa pe tov[arășii] etnografi sovietici, Vă rugăm a ne comunica, cât mai urgent, titlul acestei comunicări. Vă informăm că noi facem o listă a comunicărilor, dintre care Academia R.P.R. va alege acelea pe care le va crede potrivite pentru acest seminar.

⁷⁴ Idem: „sticle!!”

Având în vedere că acest seminar se ține deodată cu cel al arheologilor sovietici și români, ar fi de dorit să se facă comunicări din materialul etnografic românesc, care are legătură fie cu materialul arheologic sau interesează în mod deosebit pe etnografia sovietici.

Prof. R. Vuia
șeful Secției de etnografie

9.

București, 5 iulie 1959
Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Îți trimit o culegere veche de poezii populare, făcută, încă la 1878-1880, de Aureliu Millea, tatăl avocatului pensionar Aurel Millea, fost avocat din Cluj, pe care cu siguranță l-ai cunoscut, împreună cu studiul ultimului.

Aș fi foarte deobligat, dacă ai face un referat asupra ambelor lucrări și dacă ele pot fi publicate sub auspiciile Academiei R.P.R. Asupra importanței culegerii, nu mai încape nici o îndoială, având în vedere vechimea ei. Păcat că a rămas atâta vreme necunoscută.

D-ta faci parte din comitetul de redacție al periodicului nostru „Etnografia”, și în această calitate te rog să faci acest referat. Știu că ești prea ocupat, dar lucrarea merită atenția și timpul folosit pentru examinarea ei mai serioasă. Cum D-ta ești specialistul nostru în materie de folclor literar, m-am adresat D-tale.

Aștept să ne trimiți articolul promis pentru publicația noastră. Sper ca, în curând, să te pot invita la prima ședință a Comitetului de redacție. În locul unei adrese oficiale, am ținut de cuviință să-ți scriu o scrisoare particulară.

Cu cele mai alese sentimente de prietenie și colaborare,

R. Vuia

10.

București, 26 oct[ombrie] 1959
 Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
 Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Nu știi dacă ai încercat și D-ta sentimentul de a fi copleșit de lucrări și mai ales răspunsuri la scrisori cari își așteaptă sorocul, și simți o deznădejde că nu mai știi de ce să te mai apuci ca să le birui pe toate! Deoarece sunt sigur că și D-ta ai avut adesea acest sentiment, sper că mă vei înțelege și ierta că îți răspund așa de întârziat, atât la scrisoarea D-tale, cât și la referatul despre *Poeziile populare din Mărginime*, culese de Aurel Millea, pentru care îți mulțumesc și sunt de acord cu D-ta.

Abia de curând am venit de pe teren, am mai fost între timp câteva zile acasă, când am cetit corespondența adunată, pe apucate, fără să am posibilitatea să răspund.

Am aflat, cu multă părere de rău, că ești bolnav. Sper că, între timp, te-ai făcut mai bine, ceea ce îți doresc din tot sufletul. Folclorul românesc mai are încă mare nevoie, și încă multă vreme, de D-ta. Oamenii de știință nu pot fi încovoiați. Ceea ce avem trebuie păstrat și, până ce noile cadre ne pot lua locul, trebuie să rămânem la comandă!

Nu știu ce s-a întâmplat și cu Dl. Millea, care a plecat la Timișoara și nu a mai dat pe la mine, să discut cu el soarta manuscrisului.

Află că, în sfârșit mi s-a aprobat și noul Comitet de redacție al celor două publicații ale Secției de Etnografie a Academiei R.P.R., din care faci parte și D-ta. Alăturat, îți trimit „Regulamentul de funcționare” a acestui Comitet, care sper că se va putea întruni pe la începutul lunii noiembrie. M-aș bucura mult să ne vedem cu acel prilej în deplină sănătate. Cele două publicații ale Secției sunt: 1) „Etnografia” (periodic) și 2) „Studii și cercetări etnografice” (neperiodic).

Avem material bogat, ce asigură apariția lor pentru cel puțin doi ani. Îmi reamintesc de o promisiune a D-tale de a ne trimite un manuscris. Îl așteptăm cu multă plăcere.

Omagiile mele Doamnei. Îți doresc deplină sănătate și te asigur de aceleași sentimente calde, colegiale.

Al D-tale,

R. Vuia

11.

București, 28 ian[uarie] 1963
 Str. Maria Rosetti 55, et. III, ap. 7
 Rai[onul] 1 Mai

Scumpe Domnule Mușlea,

Îți mulțumesc pentru delicata atenție de a mă felicita cu prilejul zilei nașterii mele. Îți doresc și eu deplină sănătate și ca să mă întreci, atât în ce privește viața, cât și modesta mea activitate etnografică în domeniul sorei mai tinere, folclorul.

De data aceasta, sper să-ți pot comunica, fără revenire, că, în sfârșit, la multele mele stăruințe s-a înființat „Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei R.P.R.” Așteptăm să primim hârtiile respective ca să ne apucăm de lucru, în condiții, sper, mult mai favorabile pentru ambele discipline.

Cum, în propunerea mea, eu am solicitat și înființarea unei filiale la Cluj a acestui Institut, aș fi foarte recunoscător să primesc, în această privință, sugestii urgente de la D-ta. Mi se pare însă că D-ta ești la sectorul ce depinde de Institutul de Istorie Literară și Folclor al tov[arășului] acad[emician] Călinescu. În acest caz, ar fi greu să facem apel la concursul D-tale de a face parte din organizația ce ar depinde, în viitor, de noul Institut de Etnografie și Folclor din Cluj.

Aș dori să am mai des vești de la D-ta, și mai ales în legătură cu planurile de activitate folclorică ale D-tale.

Eu am terminat acum *Tipurile de păstorit la români*, vreo 300 pagini cu numeroase fig[uri] și ilustrații fotografice. E, totodată, și prima sinteză a păstoritului la români. Mă gândesc ce bine ar fi dacă un folclorist s-ar angaja să facă o lucrare de sinteză asupra folclorului pastoral la noi.

Omagiile mele D[oam]nei, împreună cu urări de sănătate și rodnică activitate pentru anul 1963.

Al D-tale devotat,

R. Vuia

Ion Mușlea către Romulus Vuia**1.**

3(4).XI[I.][1]959

Către

La adresa Dv. Nr. ... din 29.XI – primită însă abia astăzi, 3.XI[I] – vă comunic că accept cu plăcere invitația Dv. de a participa la ședințele Comitetului de redacție al revistei Etnografia din 10 și 12 noiembrie, cu condiția să mi se achite deplasarea la Buc[urești] și diurna pentru zilele respective. Vă rog chiar să-mi dați o telegramă în această privință sau să telefonați Secretariatului științific al Filialei Acad[emiei] Cluj din timp.

În ce privește colaborarea mea la revistă, voi pregăti un articol despre *T[imotei] C[ipariu] și lit[eratura] pop[ulară]*.

Str. Bol[intineanu] 18